

RYOMGÅRD REALSKOLES
ELEVFORENING

ÅRSSKRIFT 1967

RYOMGÅRD REALSKOLES
ELEVFORENING

ÅRSSKRIFT 1967

RYOMGÅRD REALSKOLES ELEVFORENING

ÅRSSKRIFT 1967

Redaktion:

John Juul Eriksen og Finn Lorentzen

Illustrationer: Birgit Bisgaard

Indhold

	Side
E. Basse: Forældredagen 1967	5
Jørgen Rygaard: Kirkegården i Marie Magdalene	15
Birthe Arnbak: Rejsen til Rhodos	20
Karl Mejnecke: En rejse på Djurs 2	22
Af skolens dagbog	45
Holden Dall in memoriam	49
Trappen til G. H. knirker ikke mere	50
Efterårsfesten	53
Personalia	55
Årsoversigt	56

Redaktionelt

Med dette årsskrift afleverer vi redaktørstolene til nye kræfter. På falderebet takker vi de mange skribenter og tegneren. Samtidig ønsker vi skolen tillykke med nybyggeriet og håber på fortsat held hermed.

Adresseforandringer bedes sendt til: fru Gertrud Steen Larsen, Åby Bækgårdsvej 10, Åbyhøj, tlf. (06) 15 88 55.

Med redaktionel hilsen:

John Juul Eriksen
Nygade 1, Engesvang.

Finn Lorentzen
Centralsygehuset, Thisted.

Forældredagen 1967

Jeg er i år i den situation, at jeg står her både som skolens leder og som forældre, idet en af de unge, der sidder her foran mig, er min.

Derfor har jeg lyst til for en gangs skyld at prøve at anskue skoletiden udefra – at komme med nogle refleksioner *som* forældre og rette dem *til* forældre.

Når vi forældre skal have vore børn i skole, står vi efter min mening over for tre afgørende spørgsmål, der hver især kræver vor stillingtagen:

- 1) Hvad vil vi opnå med vort barns skoletid?
- 2) Hvordan skal dette bedst søges nået?
- 3) Hvad skal min egen indsats være, for at mit barn kan nå det?

Hvad vil vi opnå med vort barns skolegang? De fleste forældre har vist en lille angstelse i sig, når vi første gang afleverer vort barn til en skole, vel vidende, at nu skal barnet tilbringe en meget stor del af sin tid dér de kommende 7, 8 eller 10 år. Men det er dog de færreste, der overhovedet tænker den tanke at beholde barnet hjemme og selv undervise det, selv om dette både er muligt og tilladt.

Vi mener, barnet har godt af at komme blandt andre mennesker – både en flok jævnaldrende og også andre voksne, lærerne, for at det kan lære at begå sig blandt mennesker, inden det skal klare sig selv.

Vi mener desuden, at barnet skal lære så og så meget, for at det kan dygtiggøre sig til den stilling, det erhverv, som barnet senere skal ud i, og hvor det skal tjene til livets ophold; til dette kræves der viden og kunnen.

Desuden har mange af os forældre et lille forfængeligt mål

for vore børn: det nemlig, at barnet helst skulle nå *lidt* højere, end vi selv nåede, at barnet skal få foden indenfor dér, hvor vi selv ikke kom!

Og endelig har vi en eller anden vag forestilling om noget, man kalder opdragelse; det skal barnet også have i skolen.

*

Om formuleringen af disse mål er nok næsten alle forældre enige. Men hermed ophører vist også enigheden.

For vel skal vort barn ud blandt andre mennesker. Men hvad slags mennesker? Og når konflikterne med disse andre kommer, er det så mit barn, der skal bøje sig? Og hvor meget skal det bøje sig?

Og vel skal vort barn lære så og så meget. Men *hvor* meget er det? Og hvad *slags* viden er det, mit barn skal modtage? Er noget af skolens stof ikke overflødigt, og mangler der ikke noget på andre områder?

Det lille forfængelige mål er vi nok heller ikke enige om; for i hvad *retning* er det, at mit barn skal nå »højere« end jeg selv?

Dog vil jeg mene, at vi forældre – ved at slække lidt hist og stramme lidt her – stort set kan arbejde sammen om denne del af målene for vort barns skolegang. For det er jo i virkeligheden alt sammen ret små og banale begreber.

Det bliver nok det sidste af målene – *opdragelsen* – vi forældre er mindst enige om.

Vi må jo ville noget mere for vort barn.

Der må være noget helt fundamentalt i vor idé om, hvor vort barn skal føres hen: *Selve målet*.

Har vi forældre gjort os det klart?

Jeg tror, de fleste hertil må svare nej!

Og hvorfor? Fordi vor egen målsætning er i uorden.

*

Opdragelse er blevet et skammelig misbrugt ord, et ord, der er blevet en tom kliché, der kan klistres på mange ting uden forpligtende indhold.

Og det er dog så smukt et ord, der engang har dækket over

ædle tanker: at *drage op!* at hente noget på ét plan og løfte det op til et højere plan! at løfte, at trække *opad*. Ordet opdragelse har vægten på »op«. Det betyder at løfte, at bære, højere og stadig højere op. Men dets betydning er sunket til kun at omfatte noget ydre, en form. – Men så er det jo i virkeligheden kun dressur; i mange kredse betyder ordet opdragelse i dag jo kun at give personen en vis, nærmere fastlagt levemåde; at være det, man kalder »velopdragen«, betyder at besidde en række normer for omgangsform mellem personer. Men dette har kun meget lidt med sand opdragelse at gøre; der kan bo en yderst vulgær og primitiv person bag pæne omgangsformer, en person, som netop med sin »pæne form« forstår at udnytte og nedvurdere medmenneskene til egen fordel.

Uden dog dermed at sige, at den ydre form er betydningsløs – det er den ingenlunde, den kan ikke undværes; men den er ikke identisk med opdragelse.

Med sand opdragelse følger hensynsfulde omgangsformer som en selvfølge.

Når vi forældre altså skal gøre os vor stilling klar til *målet* med vort barns skolegang, så må vi finde frem til, hvad vi mener med begrebet opdragelse.

Det kan ikke være det samme at sætte et barn i verden som at avle grise og kattekillinger – det ene til mad, det andet til forlystelse. Med barnet følger *kravet om stillingtagen*. Vi må gøre os klart, hvor vi vil have, at barnet skal drages hen, hvad det er, vi vil have barnet draget op til.

Og det kan vi vist kun, hvis vi besinder os på, hvad der er *målet* for vort *eget* liv; vi forældre må stille os selv det spørgsmål: »Hvad er det at være menneske? *Hvad er målet med dit eget liv?*«

For hvis vi ikke ved det, hvordan skulle vi så kunne drage vort barn derop?

Om dette mål for vore børns opdragelse kan der siges meget og er der sagt og skrevet meget. Så længe problemet er på samtalens plan, er det let at få en masse gode råd – navnlig fra aviserne og fra dem, der ikke selv har skolesøgende børn.

Men når problemet tages ned fra de store ords og de dyre frasers knagerække og tager skikkelse i den unge, vi selv har gående derhjemme i vore egne stuer, og som vi selv har det fulde ansvar for, så stiller sagen sig straks anderledes.

Hvis vi har gjort os vore tanker i forvejen om opdragelsens mål, så vil vi snart opdage to ting:

1) at disse tanker må revideres – for vi kan ikke nå derhen, hvor vi ville;

2) vil vi snart mærke, at vi bliver modarbejdet af vore omgivelser; det gælder de offentlige kommunikationsmidler, radio og aviser, og det gælder rare tanter og søde bedstemødre.

Vi forældre står så noget nær alene i spørgsmålet om barnets opdragelse.

*

Men når vi nu, så godt som gør, har gjort os målet for barnets oplæring klart, så står vi ved det andet af de problemer, jeg nævnede i indledningen: Hvordan skal jeg bedst søge at nå dette?

Her er principielt nok kun to muligheder:

1) at klare det selv, eller

2) at søge det nået ved en eller anden skoles hjælp.

Langt de fleste af Danmarks forældre ønsker at søge en skoles hjælp til at føre barnet frem mod de mål, man har.

Men hvilken skole?

Hvordan skal den skole være, som vort barn nu skal tilbringe en stor del af sin tid på i de kommende 10 år? Hvilke forventninger og hvilke krav stiller vi til vort barns skole?

Her er det nok relevant at betragte ikke blot den skole, der nu bliver mit barns skole, men hele landets børneskole.

Og det er da sådan, at overalt i landet er det muligt, indenfor nogenlunde rimelig afstand, at få sit barn på den kommunale børneskole. Og med hensyn til vort krav om, at barnet skal lære så og så meget, da er disse skoler betjent af så dygtige lærere, at dette mål kan nås.

Den danske folkeskole er en levende skole; der kommer stadig nyt til; så vort lilleanfængelige mål, at vort barn skulle

nå lidt længere end vi selv, kan også – hvis evnerne slår til – opfyldes.

Alt dette og meget mere varierer næppe meget fra skole til skole.

Problemet: Hvilken skole skal mit barn på, bliver nok først aktuelt i relation til spørgsmålene: Hvilke mennesker skal mit barn omgås, og hvilke principper (eller manglende principper) har mit barns skole for opdragelse (eller manglende opdragelse)?

Her er jeg alvorligt bange for, at vi forældre hele landet over har været i færd med at svigte ganske fundamentalt.

Der foregår en masse omkring vort skolevæsen i disse år. Men er forældrene med i det, der sker? Og er det rigtigt, det der sker? Fremmer det målene for mit barns opdragelse, eller virker det måske modsat? Er det tilfældige myndigheder og tilfældige politikere, der skalter med den skole, som vort barn skal opdrages i, uden at forældrene bliver spurgt?

Hvilke muligheder har et par forældre for *selv at vælge* den skole, deres barn skal undervises i og opdrages på?

Svaret er nedslående: Næsten ingen!

Og hvis ikke den udvikling, der har været i gang de sidste ti år, bringes til standsning, så vil De i løbet af de kommende ti år komme til at opleve det paradoks, der grænser til det latterlige, at den slægt, der i det forrige århundrede kæmpede sig fri af stavnsbåndet, og som sled sig frem til den frie ret til selv at bestemme over eget arbejde, at den slægt nu vil se sine børn stavnsbundet!

Vi kan som forældre ikke vælge vort barn hen på naboskolen, hvis vi af en eller anden grund ikke skulle ønske det på vor lokale skole. Oftest er den lokale skole en god skole. Men det er dog tilfældigt, hvordan mit barns skole er indstillet overfor det store og alvorlige spørgsmål: *Målet for mit barns fremtid.*

Og vi har ingen mulighed for at øve indflydelse derpå.

Denne indflydelse kan kun øves derved, at vi forældre kan *vælge* vort barns skole selv. Endnu kan dette til en vis grad

lade sig gøre ved en mindre økonomisk ydelse til en privat skole eller en friskole; men hvis udviklingen, som er i gang, fortsætter, vil der om få år ingen private skoler være tilbage.

Og så er vore børn stavnsbundne!

Derfra er der ikke langt til ensretning.

Danmarks trekvart million skolesøgende børns forældre må så stærkt som muligt lade vore politikere vide, at der skal skabes sådanne økonomiske vilkår, at der kan opretholdes så mange private skoler spredt ud over hele landet, at alle med nogenlunde rimelig rejsetid kan nå til mindst én – helst to – skoler foruden den hjemlige kommuneskole.

Hermed er ikke sagt, at privatskolen altid er bedre; men forældre skal have en reel valgmulighed; jeg mener, vi har været ved at svinge vore børn på dette felt.

*

Dernæst: Er det, der sker i mit barns skole, rigtigt? Behandler skolens lærere mit barn, som jeg ønsker det behandlet?

Og de fleste forældre må vist hertil svare: Nej. Selvfølgelig behandler hver enkelt lærer ikke hvert enkelt barn, som det enkelte forældrepar ønsker det. *Men de gør det så godt, de kan.*

Alle vi forældre har ikke samme mål for og mening med opdragelsen; og alle lærere har heller ikke samme mål; så naturligvis bliver mit barn ikke behandlet, som jeg ønsker, i alle tilfælde; spørgsmålet er så blot: Hvordan skal vi forældre reagere, hvad skal forældrenes egen indsats være?

Når en far og en mor sender et barn i skole, betyder det ikke, at de kan slippe ansvaret for deres barns opdragelse.

Ansvaret forbliver hele barndommen og ungdommen igennem fuldt og helt på forældrenes skuldre.

Vi forældre kan ikke et øjeblik lægge en tøddel af det fra os. Dette er simpelt hen vilkårene for at være forældre!

Derfor standser vores indsats ikke ved skolens port. Vi må med derind.

Vi må nemlig gøre os to ting klart:

1) vort barn er *ikke* i det fremmede milieu, ligesom det er hjemme, og

2) lærere er almindelige mennesker, ligesom forældre er almindelige mennesker.

Med de to kendsgerninger in mente har forældre en god mulighed for at yde en positiv indsats for barnets opdragelse også i skoletiden. Vi må reagere lige så besindigt på barnets fortrædeligheder fra skolen, som vi gør overfor dets besværligheder hos os selv.

Der er børn, der aldrig mæler et ord hjemme om fortrædeligheder i og på vej fra skole; derfor må vi forældre ikke forfalde til at tro, at alt automatisk er i orden.

Og der er børn, der går den stik modsatte vej og kun fortæller om modgang, om det negative fra skolen. Vi skal vide, at selv om børn ikke lyver, så siger de heller ikke hele sandheden.

Man har oplevet, at en stor elev, der troede sig uset, stod og gned sin kind meget voldsomt, så den blev pragtfuld rød som efter en vældig lussing; og lidt senere ringede vrede forældre skolen op.

En sådan episode gavner ikke et barns opdragelse.

Alt for ofte lader forældre episoder i barnets skoletid forløbe, uden at de søger at få dem belyst og løst. Der findes gudbenådede pædagoger, der aldrig gør fejl mod et barn. Men de er sjældne; der findes næppe én på hver skole! Vort barns lærere er almindelige mennesker, som vi forældre selv er. Vi må derhen og lære det sted at kende, hvor vort barn skal tilbringe en trediedel af sin tid. Det er ikke nok med et forældremøde en gang om året eller hvert andet år; det er ikke nok, at barnet får vidnesbyrd med to-tre gange om året; det er ikke nok at kunne møde skolens leder på kontoret engang imellem. Det er udmærkede ting; men det er ikke nok.

Som forældre må man opsøge barnets lærere – ikke kun, når barnet har beklaget sig, for da kommer vi forældre jo i mere eller mindre ophidset tilstand; og det er ikke noget godt udgangspunkt for en fornuftig snak! Vor indsats gælder altid barnet. Og der kan aldrig gøres for meget!

Mange lærere véd for lidt om deres elever. Der skal forældrene hjælpe!

*

Og så vil jeg som forælder forlade talerstolen og som skolens leder bestige den igen. Efter nu at have set på mål og krav fra forældreside vil jeg – ganske kort – formulere målet fra skolelederside:

Kundskabsmeddelelsen er skolens hovedopgave.

For opdragelsen i skolen er mit mål:

at styrke intellektet,

at støtte følelserne,

at skabe balance mellem disse to grundenergier.

*

Og henvendt til I unge vil jeg da slutte med at sige:

I har nu forceret et af de mange trappetrin, som tilværelsen vil vise sig at være så rig på. Det er ikke uden betydning, det, I her har nået. I er nu vel rustet til at gå videre til det næste trin; til at overvinde den næste forhindring på løbebanen.

I er et lille udsnit af den meget dygtige ungdom, der vokser op i disse år. I har mulighed for at få større viden, end tidligere tiders unge havde; muligheder for yderligere at udbygge jeres viden – og mange unge i dag viser, at de vil bruge dem. I er på mange måder mere modne, I er mere selvstændige, end tidligere unge var. Og I er mere selvbevidste.

Men I er naive. Himmelrybende naive!

I er vokset op i et rigt velfærdssamfunds ødelæggende forkælelse og beskyttelse.

Jeres vældige naivitet havde I for ganske få uger siden lejlighed til at demonstrere for mig – hele flokken!

I har en stor viden på mange felter.

Men på de mest elementære felter angående menneskelig tilværelse er I ganske uvidende. Jeres vældige selvfølelse magter I aldeles ikke at administrere; jeres store viden magter I ikke at bruge.

For det er jo kun jeres tekniske viden, der er stor. Om det

mål, jeg før talte til jeres forældre om – målet med tilværelsen – ved I forfærdende lidt. Og da kan stor selvfølelse nemt bringe fordærv. Snesevis af små episoder fra de sidste par år viser mig, at på det felt svigter jeres kunnen ganske fundamentalt. Og det er næsten altid jeres selvhævdelse, jeres selvbevidsthed, I slet ikke formår at administrere.

Uafhængigt af alt det ydre – som I har i orden – gælder det helt fundamentalt: At skabe en harmonisk balance i tilværelsen.

Vil I måske hertil bemærke: »Nå, er det så let?«

»Så *svært* er det«, vil jeg svare.

For at skabe harmoni kræves nemlig: Altid at acceptere andre mennesker med deres meninger og synspunkter – ikke absolut give andre ret; men give dem ret til at have disse andre meninger og acceptere dem med disse synspunkter.

Og heraf følger, at *ingen* af jeres traditionelle opfattelser gælder.

E. Basse.

Kirkegården i Marie Magdalene

Parkere bilen foran graverens hus,
stå ud, åbne lågen,
gå ind.

Ganges ral og sten
gir sig under fødderne,
som gik man på en strandbred.
Blot er kysten forladt,
ingen står vinkende og tar imod.

I dette land er høje og lave
tilfredse med små parceller,
de har trukket sig bort,
gemt sig under jordens tæppe.

Tilbage står stenedes plader
mellem hække og busketter
og melder navnene på dem, som var.

Vi er landet i mindernes by.

Ferietid –
vi er kommet duvende
over bakkernes bølger.
Ude af skoven dukker kirkens spids op
som et fyrtårn på stilhedens ø.
Vi lagde til foran graverens hus.

Og nu går vi her,
kone, mand, børn – en familie,
to led i slægtens kæde.
Fuglesang over os.
Børnene slæber fødderne i gruset,
tramper i stenene,
undrer sig mod vores tavshed,
vores tyssen.

Hvorfor? – Vågner de døde?

Åh nej, de døde vågner ikke.

Min far er født i denne by,
har leget her som barn
og har siden her måttet følge
de to, som gav ham liv,
på den sidste korte vej.
Som barn stod jeg selv her,
konfronteret med deres navne

i den sorte granit
øst for kirkens blok.

Omkring dem sten med navne
på de mænd og kvinder, der befolkede
en del af barndommens fortællinger,
fra begyndelsen ulegemlige,
osse de to,
som man kendte fra ovale billeder
på stuevæggen derhjemme,
men efterhånden tagende form
og med voksende alder og indsigt
sammensat til substans ud af elementer
fra de af slægtens led,
som man kender – og er.

Årene har føjet andre til.
Andre, som kom ind i ens liv,
blev facetter i ens støbeform.
Som måtte gå
– forud eller bort –
men som efterlod sig varige mærker,
blev dele af ens barndom og ungdom,
som – skønt de måtte væk –
lever i billedet af dengang ligeså stærkt
som de ting, steder og personer,
som stadig er.

Her forstærkes minderne om jer.
En elsket lærerinde.
En dreng fra klassen over.
Den latinbegeistrede olding.
Globetrotteren, hvis rejse endte her.
Og den klarhjernede lærer,
ildfuld indfører i naturens eksakte væsen.

Dig sidstnævnte kalder jeg panteren,
når du dukker op i mine tanker.
Panteren –
for dit skarpe, sortbrillet indrammede blik,
og dit hår, striglet som manken
på en ægyptisk skulptur,
for din tæmmede uro.

I lever stadig i mit liv.
Jeres billeder hænger
i molekylernes konfiguration
i hjernebarkens mønster

og hentes frem
– eller kommer –
måske mens jeg spiser min mad,
måske mens jeg venter på grønt
ved krydset i Holte.

Alle I, –
traf stilheden jer for tidligt,
eller er den en større fuldkommenhed?
– Jeg venter intet svar . . .

Men I og andre kendte,
som gik til den ordløse tilstand,
er dog blevet eksponenter
for en tilføjelse til evigheden.

Det påstås, – og jeg har selv set –
at visse bakterier
på 20 minutter kan dele sig,
på 20 minutter igen, o. s. v.,

– vokse til en koloni,
hvor alle er ens.
Den genetiske evighed.

Herfra afviger menneskets lod
måske ikke så meget.
Men hertil har I føjet
en bevidsthed om åndens magt.
Et lidt forsonende moment
overfor livets korthed
og dødens tavse ansigt,
der holdes lige lukket,
skønt man daglig møder den
og prøver på at demaskere
– en sjælden gang med held –
dens væsen og narre den
på grænsen til det ubekendte.

Vi grunder, taler lidt,
børnene leger,
over os fuglesangen,
– ferietid. Her, nu.
En af livets korte dage.
I et glimt
en af slægtens mange.

Jørgen Rygaard.

Rejsen til Rhodos

Efter afrejsens dødsangst
den sidste aftens afsked
hundens forudannelser
kufferterne
børnenes tag det nu roligt Mor
det sidste kig ud i verandaen
potteplanterne sprængfyldt af knopper
endelig lufthavnen
virkelig på en helt ny måde:
idag er det mig der skal rejse
højtalerstemmen
trækker mig ind i køen
mellem alle de mennesker
der ganske langsomt
tæt sammen i blæsten og regnen
kravler op ad trappen
ind i flyets makrelmave
alle de navne
sammen med mit
på listen over omkomne
i morgen tidlig:

Nu elsker jeg dig Europa
søndag morgen i april
højt over dine markers
changerende silke
flodernes ro
byernes puslespil
Prag allerede
tydelige veje
begyndende bjerge
mærkeligt formede søer
stewardesserne ikke længer
operationssygeplejersker:
forklædte prinsesser
fra Grimms eventyr
gyldne spinkle
fordeler prosaisk papmad
vin i plastbægre
det hører med til forklædningen

Foran mig to børn
på bryllupsrejse
med den næsten visnede brudebuket.
Forude Athen
Middelhavet
Rhodos
Europa jeg elsker dig.
Først nu har jeg set dig.

Birthe Arnbak

En rejse på Djurs

2.

Kolindsund rundt – til fods

Kolindsund – engang det største ferskvand i landet og siden 1880 inddæmmet, udtørret, fladt og frugtbart agerland – har en lang og broget historie bag sig.

Turen »Kolindsund rundt«, som adviseredes og forberedtes i årsskriftet 1966, rummer stof til en hel bog. Beskrivelsen af det gamle sund, og hvad der hændte indenfor og udenfor de diger, som byggedes i 1872–80, er hentet i arkiver og på biblioteker – og gengives i korte træk. Dertil er føjet, hvad man kan opleve af fortid og nutid på en vandring langs de gamle strandvolde. I det sidste afsnit: »Til fods . . .« er kun medtaget sundets vestlige del fra Fævejle – og med solen rundt – til Fanerup.

DET KOLDE VAND

Djurssøen – eller rigtigere skrevet Kolindsund –, fjorden, der i oldtiden strakte sig fra Grenå til Grund som et farvand, havde forbindelse med havet i begge retninger. Dens sejlbare løb har tidligt åbnet store muligheder for skibsfart og været porten til det indre Jylland. Langt ind i vikingetid færdedes handelsskibe med mange læsters drægtighed gennem sundet med ærinde til fjern og nær. Ligesom svært rustede ledingsskibe på krigstogt har gjort livet usikkert for beboerne langs kysten af Djurs.

Gennem stenalder, bronzealder og jernalder – måske helt ind i historisk tid – har landet hævet sig og lukket den nordvest-

lige del. Tilbage blev den 17-18 km lange sø, der skilte Nørre Djurs fra Søndre og nu kendes som Kolindsund.

Det er ikke muligt at datere de nærmere begivenheder i forbindelse med sundets tilblivelse. Kun navnet står fast og fortæller, at Kolindsund udgik fra Kolind og sikkert har lånt navn til bopladsen. Det er et stednavn af en så betydelig alder, at det med rette antages ældre end Djursø – og derfor må blive det oprindelige.

Den største af øerne har da alene heddet Djurs og senere givet navnet videre til nabøerne. Eller beboerne mod nord naturligt har kaldt deres bred for Djurs-sø, mens de i sønder har valgt Kolindsund, der også indeholdt Albøgesund og Allelevsund. Og i daglig tale kaldt det hele for sundet.

Meget få stednavne er sluppet uskadede igennem til vor tid. De gamle navngav gerne med naturforhold som grundlag og tog fantasien til hjælp. Forskerne har endnu ikke på tilfredsstillende vis kunnet forklare de ældste navne. Skolens afdøde lærer og stednavneekspert I. S. Magnusson har i årsskriftet 1953 forsigtigt gættet på, at Kolind er »Den kullede Dyng«, men sat flere spørgsmålstejn bagved. Tidligere var stavemåden Koldinge, Kolling eller Koling almindelig, sådan som udtalen stadig lyder i egnens dialekt.

Når I. S. Magnusson antyder »Den kullede Dyng«, har han haft sine grunde. Ordet »Kulle« eller »Kol« må tydes som en afrundet bakke eller rund høj. Stenalderbopladsen ved Kolind lå netop på en runding, hvor Mårupåen slynger sig om kirkebakken. Køkkenmøddingerne, der fandtes på dette sted, bekræftede naboskabet til sundet og østersbankerne dér. »Kol« findes også som forstavelse i Kolbe, en sideform til »Kolv«, olddansk »Kolfr«, der kan udlægges både som en pil, en spids pæl, en kølle eller en husstolpe.

I gammeldanske stednavne angiver »Kold« blød og fugtig jord. Som et kuriosum kan det nævnes, at el-værket i Kolind byggedes på nedrammede pæle – på »Kolver« – ved åbredden i 1913. Der har engang været en lille vig her, og den bløde fugtige jord findes overalt, hvor der før var hav eller sund.

Enkelte steder kendes den tidligere havbund som »Gunger«, f. ex. ved Boeslum, og udtrykker gyngende grund.

Købstadnavnet Kolding er af samme rod som Kolind, er afledt af »Kaldung(en)« og oprindeligt et fjordnavn. Kolindsund er også en gammel fjord. »Kaldung« er igen afledt af »Kold« – gammeldansk »Kaldær« – og det er derfor rimeligt at antage, at Kolding og Kolind henviser til samme naturforhold.

Kolind bliver da til »Det kolde vand ved fjorden«.

Der måles stadig lave vinter-kuldegrader i sundet uden vand.

Hvad der er den rette tydning, må de lærde strides om. Måske vi skulle »spørge Århus«, når denne udmærkede underholdning vender tilbage i fjernsynet.

SUNDETS GEOLOGI + ØSTERS – KORT FORTALT

Kolindsund – Djursøen, der opdelte landsdelen i en mængde småøer og nogle få store, strakte sig også sydpå langs Korup å og Korup sø. Sundet dannede vestgrænsen for Sønder Djurs herred, der dengang kun var forbundet med det øvrige Jylland over en ca. 5 km bred landstrækning mellem Korup fjord og Kaløvig. Djurslands fem herreder er altid at finde mellem de vandskel, der som åer i smeltevandsdalene fører vandet til det nuværende Kolindsunds landkanaler.

Et utal af næs og vige dannede mønster om fortidens sø og genfindes let i nutidens udtørrede sund.

Kolindsund havde i oldtiden et stærkt islæt af saltvand – især den østlige ende – og det gav fine levevilkår for fisk og skaldyr. Her har været banker af store dimensioner – med friske Kolindsund-østers, der ville få Limfjordens af dags dato til at blegne af misundelse. I de tider havde Kattegat virkelig tidevand, som to gange i døgnet sendte frisk havvand ind gennem den brede åbning ved Grenå. Saltvandet strømmede gennem midterenden, dér hvor nu midtkanalen findes. Ved ebбетid har østersbankerne sandsynligvis ligget tørre, hvad der lettede vore stenalderforfædre besværet med at skaffe føden. Østers var daglig kost. Køkkenmøddingerne ligger tæt ved sun-

Kort over isafsmeltningen i
Jylland.

Isranden

Morenevælde

Smeltevandafloedsletter

dets bredder, langs strandvoldene, og fortæller om mængden af fortærede skaldyr.

Fjordlagene i midterenden er af anselig tykkelse. Borer man gennem saltvandsdyndet, vil boreprøverne afsløre et tørvelag 14–15 m nede. Tørvene er dannet i fyrretiden for 9-10.000 år siden. Sundets veludviklede strandvolde følger dets sider, smyger sig om fremspring og odder, visende at der har gået kraftige strømme i årtusinder efter isens opbrud. Midt i sundet findes en bred stribe brundynd lidt lavere beliggende end blådyndet langs siderne. Striben er ca. 500 m bred, og her var sidst den dybe rende, som den stærke strøm har fulgt og holdt vedlige. Langs siderne af denne rende har de fritsvømmende østerslarver slået sig ned og blevet til store fastsiddende og veludviklede delikatesser. De ku' li' østers – på de egne.

Midterendens natur var nøje knyttet til sundets forbindelse med havet gennem munden syd for Grenå. Kolindsunds adgang til Kattegat skabtes i slutningen af istiderne. Et varmt klima havde nedbrudt iskalotten på Djurs og Mols og var ifærd med at afsmelte den kolossale isdæmning, der sidst spærrede vandmasserne inde. Ismuren lå som en halvcirkel fra Gjerild bugt og sydover til Hoed-Rosmos, hvor den fortsatte vestpå og norden om Kaløvig og Århus. Mellem Baunehøj og Hessel har presset været stærkest. Her skete det første »dæmningsbrud« i Kolindsund årtusinder før aktieselskabets tid. Senere skal vi erfare om flere.

Gennem en næsten 3 km bred gletcherport har vandet fosset ud, brølet og tordnet sig vej til friheden – til havet.

Ubegribelige mængder smeltevand forlod Djurs tunneldale i dette første forsøg på at afvande og tørlægge, så der kunne blive plads for skoven og dyrene – siden for mennesket, der kunne rydde skoven og jage dyrene og sluttelig dyrke ageren. Stenalderen var kommet til verden. Naturen sørgede dog for, at der stadig var vand i reserve til fiskeri og båd fart.

Da ingeniørerne mange tusind år efter kom til egnen og foretog tørlægning ad mekanisk vej, var der et stort overskud af

vand. Endda så meget, at det snart fandt de svage steder i de menneskeskabte diger – og lavede nye dæmningsbrud, nu for A/S Kolindsunds regning.

I de mellemliggende årtusinder lukkedes sundets afløb af sten og sand, der ved havets og blæstens hjælp leveredes fra klinerne ved Fuglsang og Katholm. I stenalderhavets tid har åbningen været mindre end 1 km bred og nogenlunde svaret til midterendens dynd.

Da tidevandet i Kattegat forsvandt – ingen ved hvornår – lukkedes udløbet langsomt men sikkert af sand og dynd. Kystlinien rykkede ud mellem Bredstrup og Havknuden, ganske som vi kender den idag. Samtidig ophørte Kolindsunds betydning som østersproducent.

Omkring år 1600 skal der være indtruffet mærkbare forandringer i forholdet mellem land og hav. Muligvis er vandstanden i havet sunket. Sikkert er det, at sildefiskeriet i vore farvande helt og aldeles måtte omlægges efter den tid.

Sandflugt satte ind i en bred stribe fra kysten og tiltog i omfang landet over. I samme periode tildækkedes Hessel hede, mens vældige klitrækker formerede sig langs stranden. Grindåen var nu et smalt og kringlet vandløb, hvis båd fart altid generedes af nærgående sand og sejt mudder.

Efter forårstøbrud i 1633 gik Kolindsund over alle bredder og opsøgte det gamle udløb. Resultatet af oversvømmelserne forelå i tiden derefter som hele tre åer, der løb i ring fra sundet til Søndermølle – mellem Baunehøj og Hessel – og mindedes tidligere tiders store port i ismuren.

Nogen rigtig forbindelse til havet fik Kolindsund aldrig mere. Til gengæld fik Djurs en sø af enestående skønhed og landskabelige værdier i en målestok, som næppe har været overgået andetsteds. Djursøen fik lov at henligge i nogenlunde fred og idyl til tiden mellem de slesvigske krige. Lokal færgefart og mådeligt udbytte af fiskeri gav den omboende befolkning lidt ekstra indtægter. Flere af landsbyerne husede bønder og skippere i samme personer. Revn nævnes som bonde- og fiskerby, her var man endnu havbønder.

Men udviklingen pressede på; hvad udad var tabt skulle indad vindes. Efter flere års voteren afsagdes kendelsen i 1871: Sundet skulle opføre og afvandes.

Det tog 10 år at fuldbyrde dommen, så var også alt vand og alle fisk sendt udenfor dæmningerne på vej til havet gennem et net af nygravede kanaler.

A/S KOLINDSUND

Planerne om tørlægning eller afvanding opstod ikke pludseligt eller enstemmigt. Ideen om at gøre søen i penge og afgrøder havde været levende, siden bonden blev en fri mand og fik jord til selveje. Det tog mere end en menneskealder at få stykket de mange forslag sammen i en kort ansøgning til allerhøjeste sted.

Naturfredningsbestemmelser var endnu ikke taget i brug, og indsøer hørte iøvrigt ikke under staten. Det hele stod og faldt med at skaffe penge til foretagendet. Søen gik hvert forår langt ud over sine bredder og besværliggjorde dyrkning af de omliggende arealer. Det sidste til stor ærgrelse for lodsejerne og afgørende for sagens udvikling. Grindåen blev mere og mere uvillig til at sørge for afløbet, vandet steg i såvel søen som i de omliggende ådale. Til sidst henvendte en kreds af befolkningen sig til kongen, den enevældige Christian 8., der lige havde udnævnt Anders Sandøe Ørsted til statsminister.

I Randers amtsråds møde behandlede man løbenummer 33, anno 1842, d. 24. november:

»En allerunderdanigst Ansøgning fra forskellige Beboere ved Kolindsund om, at Hans Mayestæt Kongen vil allernaadigst bevilge, at Sundet maa til anstundende Foraar opmaales og undersøges af en kyndig og erfaren Mand paa offentlig Bekostning i den Hensigt at faa Vandet udgravet.«

»Blev anbefalet af Amtsraadet.«

1855, d. 25.–26. juli behandlede amtsrådet:

»Indenrigsministeriets Skrivelse af 19/5 s. Aa., hvorefter det er overdraget Vandbygningsinspektør Carlsen at foretage den i Finansloven 1855–56 bebudede Undersøgelse i Kolindsund.«

Der har været langsom postgang mellem Randers og København, siden det skulle vare tretten år at få sagen frem på ministerplan. Godt nok havde landet skiftet monark, fået en grundlov, været i krig, indført brug af frimærker og haft flere regeringer – men alligevel – det samme kunne foregå i dag!

Undersøgelserne viste, at åen ved Grenå meget vel kunne uddybes, men omkostningerne ville blive så store, at lodsejerne ikke magtede at skaffe pengene. Eller sagt på en anden måde: de kunne ikke blive enige om, hvordan beløbet skulle udredes og fordeles. Om offentlig bekostning var der ingen tale.

Påny gik der 13 år. Lodsejerne indkaldte til møde i Grenå d. 12. juni 1866. Referatet lyder som følger:

I mødet deltog ca. 200 lodsejere fra Kolindsund. Vandbygningsinspektør Grove og landinspektør Dahlberg fremlagde og redegjorde planerne for udtørring af søens 4000 tønder land og anslog udgifterne til 400.000 rdl., der tænktes tilvejebragt ved aktietegning.

Mødets flertal ønskede en nærmere undersøgelse af planen, og der blev nedsat et udvalg bestående af et medlem for hvert af de sogne, der stødte op til søen, samt et medlem for Grenå by. Til udvalgsformand valgtes landinspektør C. Christensen, Enslevgården.

Nye undersøgelser fandt sted, der kom fart i udviklingen, de utålmodige pressede på, og planerne tog fast form.

1872, d. 15. marts, stiftedes A/S Kolindsund med det formål at udtørre den vestlige del af sundet. Aktiekapitalen var 400.000 rigsdaler fuldt indbetalt. Dengang var der ikke aktieselskaber i handelsregistret, men »anonyme selskaber«. Det er derfor ikke let at finde frem til de mænd, der gik i spidsen. Forskellige kilder vil vide, at pengene blev lånt hos et engelsk konsortium, at landinspektør Lars Bentzen var initiativtageren,

og at justitsminister Klein («Søen tærer« tillægges ham) var bestyrelsens formand.

1872 i maj måned begyndte arbejdet med kanalgravning og dæmning tværs over søen. Maskiner til pumpestation i Fannerup blev givet i ordre til B. & W. Entreprenør for det store foretagende var efter sigende tømrermester Unmack fra København.

Når selskabet i første projekt kun medtog en del af søen, var det et pengespørgsmål. De 400.000 rdl. skulle række til, og desuden var den vestlige del bedst egnet i kraft af sin bredde.

I forvejen var der mellem selskabets stiftere og de enkelte lodsejere truffet aftale, der sikrede de førstes ret til at udtørre søen. Til gengæld forpligtede selskabet sig til – efter udtørringen – at afstå uden betaling til ca. 150 lodsejere et stykke nyindvundet land i størrelse svarende til de forskellige ejendommers søgrænse. Planen for arbejdet var først og fremmest at lægge en dæmning tværs over søen, hvor den var smalles, mellem Brokkedal og Allelevsund. Gården Gammel Dæmning ligger dér, hvor søen skulle have været delt, så noget fyld er der blevet hængende.

Dernæst skulle en stor landvandskanal anlægges på nordre side og en mindre på den sydlige for at aflede det vand, der strømmede til fra oplandet. Begge kanaler skulle forsynes med dæmninger på den indvendige side og en maskinpumpestation anlægges ved Fannerup. Endelig projekteredes en hovedkanal på langs midt i det udtørrede område foruden hoved- og stikgrøfter for at samle vandet til pumpestationen.

Som kronen på værket skulle der kultiveres og sås græsfrø. Mængder af hø og græs til høvederne vinkede forude. Forventningerne var store hos selskabet, dets aktionærer og alle lodsjerne. Enkelte pessimister spåede – som det er skik – død og undergang for foretagendet. Alt gik da heller ikke efter beregningerne. Hurtigt blev ledelsen klar over, at det også ville blive nødvendigt at sænke vandstanden i den tilbageblevne østlige sø, og at dette kun lod sig gøre ved en gennemgribende regulering af åen ved Grenå. Derved ville søgrænsen rykke læn-

gere ud og komme selskabet til skade ved senere udtørring af østsøen, når arealerne skulle fordeles. Ydermere måtte man forudse betydelig større omkostninger ved dette projekt end oprindelig beregnet.

Men det, der afgjorde hele sagen og helt ændrede den første plan, var den kendsgerning, at dæmningen tværs over slet ikke kunne anlægges. Ligegyldigt hvor meget fyld, man kørte på, blev der ingen dæmning. Store dele af de smukke skrænter mellem Fannerup og Ginnerup blev kørt ud og vedblev at forsvinde i den bløde dyndbund. Et problem, der stadig kendes i sundet, hvor vejanlæg senere mødte samme skæbne.

Konsekvensen af de fejlslagne beregninger blev, at man året efter – i 1873, d. 30. januar på en ekstraordinær generalforsamling vedtog at udvide planen til at omfatte hele søen under ét. Endvidere at udvide aktiekapitalen til 500.000 rdl., samt at købe gården Vedø for 132.000 rdl. og Fannerupgård for 77.000 rdl. De to gårde skulle afgive arbejdskraft – især hestekøretøjer – til brug for arbejdet. Tillige indrettedes der administrationsbygning og direktørbolig i forbindelse med Fannerupgård.

1873 – i forårets og sommerens løb reguleredes vandløbet fra Grenå by til havet, og maskinanlægget i Fannerup opførtes. De to dampmaskiner skulle trække to store vandsnegle, mens en vindmølle sørgede for kraft til en mindre.

1873, d. 25. april, skriver Grenaa Avis bl. a.:

... at arbejdet gør gode fremskridt, der beskæftiges 150 arbejdere ved åens regulering og 300 mand ved det østlige arbejde. Flere folk skal snart sættes ind.

1873, d. 30. juli, er Grenaa Avis optimistisk:

Udsigterne til foretagendets heldige tilendebringelse i en nær fremtid synes at være meget gunstige, og den mistillid fra forskellig side, som sporedes ved starten, nu kan siges at være aldeles forsvundet ...

1873, d. 29. august, meddeler selskabet:

at kanalen fra sundet og ud i havet nu er færdig. Vundet har atter frit løb.

1874, d. 3. maj, startede maskinerne i Fannerup. Udpumpningen af vandet tog sin begyndelse. Vandspejlet sank med $1\frac{1}{2}$ tomme om dagen. I oktober samme år var størstedelen tørlagt. Man kunne påbegynde tilsåningen og glædede sig til et stort udbytte, til at bjærge en masse hø til næste sommer.

1874, d. 6. september, indeholder »Illustreret Tidende« en artikel om udtørring af indsøer i almindelighed og Kolindsund i særdeleshed. En tegning i bladet viser arbejdere med trillebøre ifærd med at grave kanal, mens fem lokomobiler udspyr røg og damp og holder pumperne igang.

Sidst i december oplyses, at arbejdet er så vidt fremskredet, at sundet faktisk er helt tørlagt, og at vandspejlet, der før udtørringen var 1 m over havets flade, nu er $1\frac{1}{2}$ m under.

Tøbruddet kom tidligt den vinter. Kort efter nytår var store vandmasser samlet i engene udenfor digerne – især mellem Vedø og Kolind.

1875, d. 16. januar, skete katastrofen. Sydkanaldiget tæt ved Kolind væltedes omkuld og skylledes ind i det udtørrede og tilsåede område. Det tog kun få timer for vandet at generobre sin tabte sø og give den spejlet tilbage.

Drømme om udbytte og store afgrøder, et betydeligt stykke dæmning, flere års arbejde, blev borte. Det tog et halvt år at udbedre skaderne og få vandet ud igen, mens systemet af hovedkanal og stikgrøfter plus al afgrøde var ødelagt for hele året. Ødelagt blev også selskabets økonomi og entreprenørens regnestykke. Ingen havde kalkuleret med digebrud og oversvømmelser i den størrelsesorden.

Selskabet måtte atter udvide kapitalen, der nu angives til 700.000 rdl. Entreprenøren blev løst fra sin kontrakt, og selskabet overtog selv arbejdet og videreførte udtørringen. For at hindre en gentagelse af 16. januar vedtoges det at bygge endnu en pumpestation, Østre Maskine, der blev færdig i efteråret 1876.

I mellemtiden havde landet skiftet møntsystem. Handelsregistret, der befinder sig i staden Københavns rådhusarkiv, oplyser, at aktiekapitalen d. 1. april 1876 er 1.500.000 kr., for-

delt i aktier à 2000 kr., og dertil prioritetsaktier – uden stemmeret – for 600.000 kr. Handelsbanken, Landmandsbanken og D. B. Adler & Co. havde ydet lån for dette beløb mod pant i selskabets ejendomme og øvrige værdier. Samme kilde oplyser, at selskabets bestyrelse bestod af landinspektør Lars Bentzen, formand, premierløjtnant G. Schnack og overretssagfører H. C. Wegener.

Efter sydkanalens udvidelse var påbegyndt og vejen mellem Fannerup og Fæveje ved at være farbar, truede vandmasserne atter ved Kolind – i januar 1877.

For at hindre en ny katastrofe lod man dæmningen »stikke ud« og fremkaldte derved et kunstigt digebrud. Hullet kunne atter lukkes efter få dages forløb og ved hjælp af sandsække, men vandet var påny steget i sundet. I maj havde pumperne hentet det ud igen, så det meste af årets afgrøde kunne reddes. Sommeren 1877 var iøvrigt regnfuld, det kneb for maskinerne at holde trit med tilstrømningen fra de næsten 5000 tønder land, der indrammer Kolindsund.

Åen ved Grenå var siden 1873 atter sandet til, den kunne ikke holde dybde. Hvor åen var bredest – ca. 100 m – blev den lagt i lænker og fik en ensartet bredde på ca. 20 m. De mange bugtninger og slyng fra dengang, den var en rigtig å, er stadig synlige i de fugtige og sivbevoksede arealer fra Grenå til havnen. Idag er det en kanal, der fik navn af Grenå å, Grindåens afløser. En å er den vel stadig i lokalt sprog, men den ligner og lugter mere af kloak – især den sidste halvdel.

Siden selskabet i 1875 selv havde overtaget entreprisen, var arbejdet med fuldførelsen fortsat støt på alle områder. Ingeniør H. Lunøe var den daglige leder og kyndige tekniker. Om hele det store udtørningsarbejde har han udførligt berettet i Teknisk Aarskrift 1880. En stor arbejdsstyrke af blandet sammensætning havde med skovle og trillebøre som vigtigste værktøj omdannet 4000 tønder sø til ligeså meget hartkorn. Forøvrigt er der nogle af sundgårdene, der slet ikke har deres bonitet angivet i hartkorn, fordi de ligger på gammel søbund.

Arbejdsstyrken talte, efter hvad der oplyses, ca. 600 mand,

der i flæng blev kaldt »Sundbisser«. Det har vel også været ret betegnende for en stor parts vedkommende. Et særligt arbejdskort var udstedt til den enkelte og for at holde styr på flokken. Livet på egnen var præget af »bisserne«. Brændevin var billig og blev drukket i tøndevise – især lørdag aften.

Sidst blev midtekanalen gravet færdig for at samle alt vandet indenfor til videre befordring. I 1880 fungerede anlægget som det skulle. Resultatet af 10 års besvær forelå som 1800 km grøfter, 60 km kanaler, 40 km diger og to fuldt moderne pumpestationer og sørgede for, at søen forblev tom indtil videre.

Trafikproblemerne var blevet løst på trods af mudder og bundløst ælte. 60 km veje krydsede Kolindsund, og 55 broer sørgede for ind- og udkørsel til de mange fenner.

Regningen lød på 2,8 millioner kroner – eller ca. 1000 kr. pr. tønde land, der tilhørte selskabet – et svimlende beløb i 1880. De mænd, der trods alle mørke spådomme havde troet på et godt udfald og overlevet kriser, tog fat på at udnytte den gode jord. Gårde blev bygget, og nye afgrøder med kornsorter øgede rentabiliteten. I de 50 år, selskabet bestod, nåede man at udbetale 80 % af aktiekapitalen.

I aktieselskabsregistret, der i 1918 afløste »Handelsregistret for Anonyme Selskaber«, er under sag nr. 1082 noteret, at selskabet stiftedes d. 15. marts 1872 med hjemsted København. Aktiekapitalen er d. 29. januar 1919 angivet til 1.350.000 kr. Formålet er at drive arealerne i det udtørrede Kolindsund med tilhørende ejendomme og virksomhed i forbindelse hermed. Aktiekapitalen fuldt indbetalt.

Efter at samtlige gårde i 1921 var frasolgt til private, blev aktiekapitalen nedskrevet med 80 % til 270.000 kr. Det sidste er noteret i registret d. 25. juni 1922.

Selskabet trådte i likvidation d. 27. februar 1929, og denne sluttede med, at A/S Kolindsund hævedes d. 29. januar 1938.

En epoke i dansk landvinding var nået til ende.

✱

Kolindsunds historie er en del mere end tekniske oplysninger og tørre tal.

Siden 1921, da de 23 gårde var overgået til private ejere, er der skrevet og talt meget om de specielle forhold, der gjorde sig gældende her. Særlig huskes fagforbundenes blokade, der sluttede med højesterets domme af 9. juni 1926. Ligeledes krisårene i 1930–34, der affødte betænkningen om Kolindsund og et statslån på $\frac{1}{2}$ million kroner.

Alt dette og mere til skal først efterforskes og sorteres, inden det slippes løs i spalterne.

TIL FODS . . .

Kolindsund rundt udgik fra Fævejle nær det sted, hvor den første dæmning blev borte i dyndet. Turen fortsatte ad diget vestpå til Kolind og sluttede i Fannerup.

Det afskridtede område svarer nogenlunde til den part af søen, som indgik i det første projekt fra 1872 – den vestlige del.

Udenfor diget ligger store og små brug, nogle få i ensomhed, de fleste i fællesskab – de gamle landsbyer. Her træffer man de oprindelige lodsejeres efterkommere eller efterfølgere, alle med andel i søbredden – i sundets fenner. Størsteparten lå her også i 1872, nye er kommet til i de svundne år og enkelte er borte, men landskabet er stort set uændret.

Indenfor ligger de gårde, som byggedes af aktieselskabet. Stadig kendetegnet af den udvikling, der sattes igang med udtørringen. Store lader til at rumme avlen, med beboelseshuse og hovedbygning i passende afstand. Det hele indrammet i en lille herregårdspark, alt anbragt korrekt som mønster i et gammelt tæppe.

Fra diget er der udsigt til alle herlighederne.

*

En mandshøj bevoksning af brændenælder gjorde fremrykningen besværlig på det første stykke dige under Fævejle. Gårdens gamle bygninger i bindingsværk trykker sig ind under

bakken. Stedet er udvalgt med omhu for århundreder siden. Fævejle er ingen sundgård, den er en af middelalderens væbnergårde. Hørte dengang og i de følgende sekler under Bjørnholm (nu: Høgholm). Måske har Marsti's stude græsset sig fede her i vejlerne. Fævejle er Fævedel, og navnet hentyder til de lave strækninger, der omgiver stedet. I 1429 blev gården skødet til Otto Nielsen Rosenkrantz og angives da som et øde byggested. Senere i århundredet nævnes Fævejle som præstebolig for hr. Jep Tordsen og atter i 1579 som præstegård for hr. Jens Simesen, der havde byttet kald med Rosmos og nævnedes til Albøge. En kendt skole- og sprogmand, Hans Mikkelsen Ravn, der fødtes på gården i 1610, har digtet om Fævejles yndigheder. Der er stadig smukt ved Fævejle, men den gamle lades stråtag er i sommer blevet ombyttet med kedelige grå plader, der ikke passer til omgivelserne. Medens det sidste sved lidt i øjnene, og digets nælder brændte på arme og ben, ændredes kursen ind over nærmeste græsferne. Her kom en flok nysgerrige ungkreaturer med på turen og ville gerne have været med ud, da diget igen blev farbart ved Skarnæs.

Skarnæs er en af de sundgårde, som aktieselskabet lod bygge og drive. Selve navnet er hentet fra det skære og smukke frem-spring i landskabet, det naturlige næs, der peger mod nord midtvejs mellem Fævejle og Søby.

På digekronen går vejen til Søby, en gammel fisker- og bondeby, der havde færgested lige til 1870. Søby hedder noget helt andet i daglig tale her på stedet. Man siger Sybø med tryk på Sy og har i udtalen vendt om på vokalerne. I kilder fra det 15. århundrede staves navnet Syøby, men er betydeligt ældre. I gammeldansk er Sæ en sideform til Siø, der svarer nutidigt til Sø, så landsbyen kunne ligeså godt have heddet Sæby. Gårde og huse her trykker sig sammen indenfor søbredden og har det lunt mellem stejle skrænter ud til det »kolde sund«. Og boplads var her fra de ældste tider.

Lidt længere fremme passeres Ellegård på et hjørne af søbredden. Her vider sundet sig ud i form som en bøjet arm. Foran ligger Albøgesund, en vig, der næsten når helt ind til

landsbyen, hvis navn nogle mener er afledt af albue og hentyder til søbreddens krumning. På gamle kort kaldes byen Alby, måske en forvanskning – eller er det en Adelby, sådan som de første bondebyer nævntes?

Albøge er sognebyen med skole og smuk gammel kirke. Her var tidligere og før jernbanernes tid et samfund af bønder, handlende og håndværkere, oftest de samme personer i ét. Smed, traskomand, tømrer, murer, væver og urmager boede i Albøge, og det kunne gå livligt til både her og i Lyngby, når »sundbisserne« og andet godtfolk kom på indkøb i de år, udtøringsarbejdet stod på. Det var især lørdagsaftnerne, der trak folk til, men der var også åbent om søndagen – dengang.

Fra 1459 og til ca. 1800 boede skiftende fogder og birkedommere under Høgholm birk i Albøge – på Stoergården. Albøge Stoergård var oprindelig bygget – det ses tydeligt endnu – på en holm i Enghaven omflydt af vand og har hørt under Marsk Stigs Bjørnholm, det senere Høgholm. Mange stednavne på gårdens vestlige enemærker fortæller historie fra gamle dage.

Holmen, Ridderlunden, Skrivervejen, Galgebakken og Tinghøjen, alle findes de mellem Albøge og Nederst. Det var på Galgebakken lidt nord for Aalborg Møllebro, at den ulykkelige præst i Vejlbj, Søren Jensen Quist, blev rettet i 1626. Her lå Sønder Djurs gamle ting- og rettersted.

Det er et mærkeligt navn, dette Aalborg Møllebro, mon ikke det skal være »Ålbøv«, der er det rigtige. Der kan godt have været en mølle her ved Hallendrup å lige før udløbet i sundet ved Nederst. Køkkenmøddingen er heller ikke synlig mere, men den er der. Kornet står gult og modent og skjuler, hvad der gemmer sig i den stenede banke.

Lidt længere inde i sundet på næssets yderste kant ligger gården Søholm lys og venlig i middagssolen. Søholm er en af sundets store gårde, et moderne landbrug med alt hvad dertil hører af mekanik. Mejetærskere og traktorer er for tiden i fuld gang med forberedelserne til den kommende høst.

Turen går videre til Lægens bakke et lille stykke inde i sundet mellem kanalen og Benzonshøj. Lægens er et underligt

Linier i et Kolindsund-Landskab

navn, det er noget med »næs«, og her var engang hele tre næs på stribe. Lægens bakke er et af disse, og alle tre ses tydeligt på et målebordsblad fra Geodætisk. Er det et lavt næs – Læger-næs – en lav kyst i læsiden, eller er det et »Hellignæs«, der gemmer sig i Lægens?

Et øjeblik efter dukker noget mere håndgribeligt frem. Ret ud for Kolind Østergård skete der i marts 1924 et stort brud på diget. Tøbrud havde sendt store mængder vand ind i landkanalerne. Engene fra Ryom til Kolind var overfyldte, vandet skyllede over vejen mellem Kolind og Kolindbro. I flere dage truede faren, og alligevel kom digebruddet som en overraskelse. Måske har mosegrise og rotter været medvirkende på dette stykke dige, hvor man i 1875 havde oplevet en lignende katastrofe. I 1924 blev hundrede meter dige borte, millioner af liter vand tog sig friheden og forsøgte at fylde søen op efter 50 års udelukkelse. I dage og nætter kørte mandskab og hestevogne tusindvis af sandsække i hullet og fik det lukket forsvarligt. Mens Fannerup og Østermaskinen pumpede på livet løs og reddede den kommende sommers afgrøder.

Indenfor diget kan beses en lille sivbevokset, andemadsfyldt sø, dér hvor vandet styrtede sig ud i et fald på en halv snes meter. Lyden af det fossende element kunne høres langt bort. Aviser og blade havde Kolindsund på forsiden, og folk kom langvejs fra for at kigge med.

Turen er halvgået, og der gøres holdt i Kolind. Lige ud for jernbanestationen ses rester af en kanal, der har forbindelse til åen. Inde under land er der spor af en lille havn. Kulkanal og havn blev anlagt af selskabet for at billiggøre transporten af brændsel til Fannerups dampmaskiner. De første år blev kullene leveret landevejs med hestekøretøjer fra Grenå. Fra Kolind kom de i pramme, der ved en bred slidskes hjælp fyldtes fra jernbanevogne. Stude trak de fyldte flåder til lossebroen i Fannerup. Gamle folk på egnen fortæller, at det i deres barndom var en yndet sport at få en tur med kulprammen.

Ved Kolind å var der før 1870 en anløbsbro for småskibe og lastepramme. Endnu i 1850–60 sejlede der i rute mellem

Grenå og Kolind. Skipper Skjødt, der tidligere havde faret på Kattegat, opretholdt besejlingen af Kolindsund. Han blev senere afløst af skipper Flørnæs. Pramfarten blev varetaget på samme tid af et selskab med ingeniør Bruhn som leder. Den gamle færgelade ligger idag miskendt i Kolindbro – og langt inde på land. Det var altsammen før jernbanens og Ny Kolinds tid. Det daværende Kolind lå øst for kirken og Mårupåen, omkring markedspladsen og »det gammel kroer«, dér hvor vejene fra Mårup, Nødager, Ebdrup og Skarresø stadig mødes i Gammel Kolind.

I Bjerrekær nord for den gamle boplads Koldinge begynder sundets syd- og nordkanal. Begge får rigelige forsyninger fra både Kolind å og Mårup å, der støder til her. Nordkanalens dæmning bøjer af udfor de høje klinter bag landsbyen Kolindbro, der fik navn efter færgestedet Kolind Bro. Klinterne er nok ikke helt, som naturen skabte dem. Veje og diger i sundet har fået tilskud herfra, men kønt er her på vejen til Vedø, som aktieselskabet ejede en kort tid i starten. Vedø ligger på sydvestsiden af en forhenværende ø og er en hovedgård fra 1500-tallet. Her lå den gamle landsby Vede, som blev nedlagt ved kongelig bevilling i 1786. Det meste af gårdens tilliggende udstykkedes i 1907 og blev til 22 husmandsbrug i en ny landsby – i Sundby. En betydelig vandmølle hørte til Vedø, var i drift til for få år siden, men både mølle og dam er i kendeligt forfald.

Fra Vedø blev turen gået udenfor dæmningerne og fulgte den gamle landevej langs bakkerne forbi Baunehøje nord for Ellely og videre til Ødals bakke og til Vejvad Brohus ved Nimtoft å. Åen skiller Sønderhald fra Nørre Djurs – det oprindelige Djurs. Her langs bakkerne og inde i landet er der oplevelser til mange dage. Utallige fortidsminder er indenfor synsvidde, der er mere end 20 på ruten mellem Vejvad og Sivested. De frister til nærmere beskuelse, men dagen går på hæld, og Fannerup skal nås inden årsskriftet går i trykken – så dysserne må vente til en anden gang.

Fra bakkerne ser man mod syd udover Sivested kær og Sive-

sted odde. En af sundets betydeligste gårde fik sit navn herfra. Godt gemt og længst borte skimtes Øen med Øenslyst, hvor man i forårstiden finder flere anemoner end noget andet sted på Djurs. Iøvrigt var dæmningen fra Vedø til Sivested odde uforskammet bevokset med nælder og andet ukrudt, så den ordinære rute måtte opgives. Sivested odde må have et besøg til gode, måske findes her nøglen til endnu flere oplysninger om A/S Kolindsund.

Sivested eller Sigersted, som bebyggelsen sikkert har heddet, blev passeret på dæmningen og videre forbi Enghavegård, Pog-næs, Koustruplund, Skiffard pynt, Høtofte, Sofiesminde og Egevang – de mange sundgårde på stribe i sundets givtigste jord.

Håbet ligger forude og er en nybygget ejendom med så store mængder pilebuske, at det må kunne få en kurvemager til at glippe med øjnene. Forhen lå Håbet inde på land, og en gammel lade udgør de sørgelige rester. Inde i dalen skjules Kratholm på kanten af en lille ø, der stadig er omflydt af vand, Skiffard bæk og Ørum å. Øen er en anelig bakke i landskabet, bag den ligger Skiffard.

Skiffard er »Skibsoverfartsstedet«, så engang har der kunnet sejles rundt om øen og ud i Kolindsund. Skiffard ligger godt gemt i bunden af en dal omgivet af høje bakker. Beliggenheden og de lave områder ved Skiffard bæk og Ørum å sandsynliggør fordums skibsfart via Fannerup.

Fannerup – den sidste station i denne omgang – er også et overfartssted og skrives i 1280 Farmæthorp. Stednavneforskere mener det er en skrivefejl for Farnæthorp. Man farer til søs fra Farentorp, men idag er det i kanalen. Tidligere må her have været en betydelig skibsbro og inde i vigen, i Sletten og mod Skiffard har ledingsskibe haft en ideel ankerplads. Et moderne dambrug med et indviklet system af vandveje har overtaget skibspladsen, der er ørredfabrik, så langt øje rækker.

Langs kysten af Nørre Djurs er der gjort fund af håndvåben og skibsrester i den gamle søbund. Djurslands museum opbevarer stridsøkser og slagsværd, som engang var i hænderne på

Svend Estridsens, Harald Hårderådes eller Erling Skakkes krigskarle. Faldet udenbords eller gået ned med sin mand, når flåderne lagde bord til bord og bersærkerne huggede løs på hinanden.

Det er længe siden. Fannerup skibsbro og alt, hvad der gik forud, er borte. Nutidens Fannerup er delt af landevejen, den ældste del og køkkenmøddingerne nord og vest for – og det nye anlagt ved kanalen. På vej hertil står smedens jernskulpturer og fortæller om det nye i tiden. Efter sigende har mester brugt nogle få timer til at svejse delene sammen til kunstværker. Ingen her i Fannerup og omegn synes, at smedens kunst er spor ringere end alt det fine fra København og Paris.

Ved Ørumåens udløb findes den gamle vandmølle intakt, men vandkraften har måttet vige for eksplosionsmotorens styrke. Bag møllen ligger Fannerupgård og hygger sig i gamle minder om dengang, den var selskabets første erhvervelse og adresse. Foran og med udsigt til Kolindsund findes den gamle direktørbolig, en langstrakt og lav bygning med lidt murermesterpynt i kvistenes rejsning og slet ikke ulig en hovedbygning til en mindre herregård.

Indenfor dæmningen slutter sommerens rejse på Djurs med et kig til pumpestationen, den nye fuldautomatiserede, der anlagdes i 30'erne og afløste vindmøllen og Burmeister & Wains veltjente dampmaskiner fra 1875.

På genhør næste år og tak for følgeskabet.

Rosmos hede i oktober 1967.

Karl Mejnecke.

Af skolens dagbog

- 1.-10.: III ab på geografisk og historisk ekskursion: Thorsager-Rønde-Rostved-Korupsø-Skarresø. Ledere: frk. Jacobsen, hr. Gotfredsen og viceinspektøren.
- 4.-10.: Forældremøde for 7 a med elever, ledet af klasselæreren hr. Gotfredsen. Aftenen samledes om beretning og billeder fra turen i sommer. Skolebestyreren orienterede om delingen efter 7. klasse. God tilslutning, god stemning.
- 5.-10.: Forældremøde for 3. kl. Klasselærer frk. Larsen om undervisningen i dansk, sang, skrivning. Gotfredsen om tegning. Almindelige bemærkninger af skolebestyreren. God tilslutning, god stemning.
- 6.-10.: Forældremøde for 5. a. Fru Budolfsen fortæller om Århus-tur, klassen i almindelighed og om faget dansk. Frk. Larsen om sang med båndoptagelser, hr. O. Jensen om engelsk – med alle tiders båndoptagelse. Kaffebord, livlig snak på tomandshånd med lærerne.
- 8.-10.: Lørdagstime. Hr. O. Jensen fortalte om den klassiske komedies opbygning og illustrerede ved oplæsning af brudstykker af »Den politiske kandestøber«.
- 12.-10.: Bestyrelses- og lærerrådsmøde med arkitekt til gennemgang af tegninger og økonomi ved nybyggeriet, herunder drøftelse af udstyr og undervisningsmateriel. Der drøftedes samarbejde med kommunale skoler om 8.-9. klasserne. Det vedtoges at søge oprettet en linie, der arbejder mod teknisk forberedelseseksamen. Middag med hyggeligt samvær. Hr. Munch deltog i 1. del af eftermiddagsmødet. Det vedtoges at arbejde for en årlig skolefest.
- 29.-10.: Lørdagstime. Film: »Den fredelige revolution« (om Indien) kommenteret af hr. Klinkby.
- 30.-10.: Flaget op: frk. Weiner fylder 65.
- 5.-11.: Lørdagstime. Hedeselskabets jubilæumsfilm (100 år), kommenteret af fru Højholt.
- 11.-11.: Skolens kor medvirker ved en sanggudstjeneste i Grenå kirke med en meget fin præstation, opførte blandt andet Buxtehude: Kantate for orgel, blokfløjte og kor.

- 15.-11.: Skolens kor og fløjter giver under frk. Larsens ledelse kirkekoncert i Marie Magdalene kirke sammen med organist fru Gabel, Grenå.
- 3.-12.: Lørdagstime. Hr. Thomsen holdt foredrag om det klassiske drama.
- 5.-12.: Skolens kor sang i Rønde for Rønde husmoderforening til adventsfest.
- 10.-12.: Lions Club har udskrevet verdensomspændende stilekonkurrence: »Fred i verden – hvordan?«. Besvarelser blev afhentet i dag. 5 stk. herfra.
- 10.-12.: Lørdagstime. Hr. Højholt viser to lysbilledserier med ledsagende foredrag: Subtropisk bælte og Island.
- 18.-12.: Skolens kor og blokfløjter medvirker ved sanggudstjeneste i Voer kirke.
- 21.-12.: Møde på hotellet med skoledirektionen, sognerådet og skolens bestyrelse angående byggeplaner og fortsat samarbejde mellem kommunen og realskolen.
- 21.-12.: Skolens kor sang for beboerne på De gamles Hjem.
- 22.-12.: Juleafslutning. Dagen begyndte dramatisk: fru Budolfsen, som leder hele arrangementet, kørte galt med sin bil og var helt ude af stand til at deltage. En af aktørerne var blevet syg. Men vi afviklede programmet, som intet var hændt, og vi havde en god dag.
1) Velkomst, fællessang, »I en kælder sort som kul« opført og sunget af 1. og 2. klasse, oplæsning: »Tråden ovenfra«. 2) Sangkor, guitar-spil og sang, lysbilleder. 3) Hyggetime med klasselærerne. 4) »Den lille pige med svovlstikkerne« opført af II real, sangkor, oplæsning: »Den hellige nat«. 5) Juletræ.
- 7.-1.: Skolen begynder. III real nedlagt krans ved mindestenen.
- 22.-1.: På Århus skolescene. Obaldia: Det suser i sassafrasen. Vellykket tur, veloplagte børn, velspillet stykke. 222 elever med.
- 23.-1.: Skolens gamle elev Gurli Hald dræbt ved færdselsulykke ved Rostved, 20 år.
- 26.-1.: Licitation på skolen. Indkommet 58 tilbud i alt. Ca. 53 håndværksmestre overværede åbningen.
- 27.-1.: Gurli Hald bisættes fra Marie Magdalene kirke. Skolen repræsenteret ved viceinspektøren.
- 28.-1.: Lørdagstime. Hr. Wulff viste film om Tibet.
- 30.-1.: Snestorm fra morgenstunden, skolen lukket.
- 31.-1.: Skolen lukket. Djursland begravet i sne.
- 4.-2.: Lørdagstime. Hr. O. Jensen gennemgår næste teaterstykke: Shaw: Djævelens discipel.
- 6.-2.: Fastelavn, fri. Skolens sangkor i Glæsborg til underholdning af K. F. U. M. og K.
- 7.-2.: Lærermøde. Skolebestyreren redegør for alt vedrørende byggesa-

gens forløb indtil nu.

- 11.-2.: Lørdagstime. O. Jensen fortsatte fra sidste lørdag.
- 18.-2.: Lørdagstime. 1.-6. klasse så film og lysbilleder.
- 24.-2.: Natten til i dag indbrud på skolen; døren gennembrudt til konto-
ret.
- 25.-2.: Lørdagstime. Frk. Larsen og koret og fløjterne gav en både mor-
som og god underholdning.
- 28.-2.: Forældremøde for 7. a. Klasselærer hr. Gotfredsen redegjorde for
skolens forskellige linier. Mange var mødt; god stemning ved kaf-
febordet; men ikke megen spørgelyst.
- 1.-3.: Forældremøde for II a. Stort fremmøde; kun fire elever var ikke
repræsenteret. Klasselærer hr. O. Jensen om klassen i almindelig-
hed og om overgang til gymnasiet. Meget spørgelyst ved kaffe-
bordet.
- 2.-3.: Forældremøde for 6. a og 6. b. Stort fremmøde; klasselærer hr. Søe
indledte om skolen i almindelighed og om vor nye karaktergivning.
- 4.-3.: Skolens elever til sidste teaterforestilling i denne sæson: Bernhard
Shaw: »Djævelens discipel«. Ca. 200 elever var med; som sædvan-
lig en god tur med pæn opførsel. God skuespilkunst. Børnene le-
vede godt med i forestillingen.
- 6.-3.: Forældremøde for II b. Hr. Eriksen og hr. Gotfredsen indledte;
god spørgelyst ved kaffebordet; både det gode og det mindre gode
kom frem. Godt fremmøde.
- 18.-3.: Lørdagstime. Frk. Jacobsen fortæller om Mathilde Vrede, »Fan-
gernes ven«. Ualmindelig godt foredrag.
- 18.-3.: Sangkoret i Randers K. F. U. K. – Vellykket aften.
- 1.-4.: Lørdagstime. Foredrag om Knud Rasmussen ved viceinspektøren.
- 5.-4.: Arkitekten mødes på skolen med entreprenør Hem og murer Bach
om aftale af begyndelse til byggeriet.
- 8.-4.: Lørdagstime. Diskussion i salen under fru Budolfsens ledelse. Om
ungdom – forhold til forældre, kirke, samfund og skole; men vi
nåede kun punkt I. Efter forskellige elev-indlæg stor og livlig del-
tagelse fra salen. Deltagere fra 6. klasse og opefter. En udmær-
ket time.
- 11.-4.: Klokkeren 13 tog formanden Vester-Petersen det første spadestik til
skolens nye bygning. Omtales andetsteds.
- 15.-4.: Lørdagstime. Diskussionen fra sidste lørdag fortsatte. God og iv-
rig deltagelse. Hovedsagelig ungdom og kirke.
- 25.-4.: Gravearbejdet til byggeriet endelig påbegyndt. Meget ubelejligt, at
det netop skal være nu under skriftlig eksamen.
- 6.-5.: Lørdagstime. Mester Jakel-teater for 1.-5. kl. Fru Budolfsen bi-
stået af hr. Wulff og frk. Larsen.
- 17.-5.: Sangstævne her på skolen. Deltagelse fra Rønde, Molsskolen, Ebel-

- toft og os selv. Kl. 14,30 ankommer de fremmede elever, 200 i alt. Eftermiddagen går med prøver under hr. Gotfredsens praktiske ledelse. Kl. 19,30 begynder koncerten under deltagelse af mange pårørende og interesserede, salen var fuld. Helt igennem en god dag.
- 25.-5.: III real og 9. kl. sidste skoledag. III real forsøgte sig med »spøg«; det kunne være faldet bedre ud. Serverede kaffe for lærerne, den var god nok. Over middag II reals traditionelle underholdning for afgangsklasserne. Vi har oplevet det bedre. Regnvejr til sidst, så fodboldkampen måtte aflyses.
- 3.-6.: Igen indbrud på skolen. Knust rude til kontoret. Udbytte: nogle vekselpenge.
- 22.-6.: Vidnesbyrd uddeles i salen, skolebestyreren talte over H. C. Andersens eventyr »Skyggen«.
- 24.-6.: Forældredag. Godt besøgt. Translokation: 45 realister + 12 elever fra 9. klasse (første gang). Om aftenen sammenkomst mellem lærere og bestyrelsesmedlemmer. Sommerferie til 14. august.
- 26.-6.: II a på Rhin-tur under ledelse af hr. og fru Wulff. Hjemkomst 2.-7.
- 28.-6.: 7. b rejser til Bornholm under ledelse af frk. Inge Basse og hr. Stig Jensen. Hjemkomst 4.-7.
- 3.-7.: I b og 8. kl. rejser til Fyn under ledelse af fru Andreassen og hr. Klinkby. Hjemkomst 6.-7.
- 24.-7.: 7. a tager på tur til Blåvand med frk. Larsen og hr. Gotfredsen. Medhjælpende ledere: hr. Arne Jensen og frue, Nimtofte. Hjemkomst 31.-7.
- 10.-8.: Byggemøde, hvor det stod klart, at de nye toiletter ikke bliver færdige til skoleårets begyndelse.
- 14.-8.: Første skoledag. I alt 397 elever, heraf 83 nye. Af de 83 er 14 sendt fra kommunerne, 69 er altså på eget initiativ sendt os af hjemmene. Dagen forløb godt med fint vejr, flag oppe og travetur som sædvanlig. Men på grund af de ufærdige toiletter måtte 1.-6. klasserne have forlænget ferie en uge.
- 7.-9.: Et hold elever til idrætsstævne: Randers amts udtageslestævne til landsidrætsstævnet. Ledere: frk. Jacobsen og hr. Stig Jensen.
- 14.-9.: Forældreaften for de elever, der har været med på hr. Gotfredsens og frk. Larsens ture i 66 og 67. Både forældre og elever var med. En udmærket og velbesøgt aften.
- 25.-9.: Hr. Stig Jensen og frk. Basse arrangerer sammenkomst for bornholmerturens deltagere og deres forældre. Film, billeder og kaffebord. Ikke overvældende tilslutning.
- 29.-9.: Idrætsstævne på Mølleskolen i Aalsø. Ledere: frk. Jacobsen og hr. Stig Jensen. Resultater: piger (real) nr. 1 (hjemførte Trustrup Realskoles vandrepokal); drenge (real) nr. 2; drenge (8.-9.) nr. 5.

Ved vidnesbyrduddelingen i juni: 1 bogpræmie til følgende elever: Helle Hougaard, II a (Foreningen Norden), Annette Nielsen, II b, Jytte Deichmann, 8. kl., Karin Sørensen, I a, Hanne Nielsen, I b, Keld Andersen, I c.

Ved translokationen den 24. juni: Axel Munchs mindelegat: Ellen Basse Kristensen, III a. Boghandler E. Andersens flidspræmie: Birgit Gerstrøm Kristensen, 9. kl. Elevforeningens flidspræmie: Jørgen Pedersen, III a. Elevforeningens flidspræmie: Jette Larsen, III b. Elevforeningens flidspræmie: Arne K. Hansen, III b. S. Vester-Petersens mindelegat: Kirsten Flindt, II a.

Stilekonkurrence

over emnet »Fred i verden – hvordan?« vundet af Ellen Basse Kristensen, Ryomgård Realskole.

Holden Dall in memoriam

I sommerferien i år fik vi det sørgelige budskab, at Holden Dall var død, og Ryomgård Realskole mistede med ham en af sine bedste venner. – »Han var med, da det gryede«, således lyder ordene på hans æresmedlemsbrev, og sandere ord blev aldrig sagt. Vel, han var med, da det gryede, men han var også med i tiden fremover med sin store interesse for skolens trivsel og fremgang. – Han nød at komme herud ved eksamenstid for at være censor i naturhistorie og atter føle lidt af det særlige, der prægede Ryomgård Realskole, og som han selv havde været med til at grundlægge. – Han mødte så godt som altid til elevforeningsfesterne, hvor han forstod at glæde sig over venskabet og samhørigheden og atter lytte til de ryomske sange, som for os – de gamle og de ældste – mindede os om de unge dage med kamp, men også med fest.

Altid var det ham en glæde at træffe gamle elever, særligt dem fra den allerførste tid, som han selvfølgelig kendte bedst.

Vi, hans gamle venner, savner ham og vil savne ham, så længe vi lever.

De gamle og de ældste.

Trappen til G. H. knirker ikke mere . . .

Hensigten med de følgende linier er at orientere de medlemmer, der kun sjældent har lejlighed til at besøge deres gamle skole. Det er tanken at følge dem op med en kort årlig oversigt over, hvad der er sket af ændringer inden for det forløbne år. Der er sket en hel del i de seneste år, og der sker en masse lige netop i dette år, men det lader vi ligge til næste årsskrift.

Lad os opregne de væsentlige træk i den gradvise restaurering og modernisering, der er sket, siden skolen blev selvejende institution, det var i 1960. Efter hr. og fru Munchs afsked i 1961 blev hr. Munchs store og psykologisk stærkt virkende kontor omdannet til to rummelige klasseværelser.

Et lille lærerværelse på 1. sal i sydfløjen var efterhånden blevet for trangt til det voksende lærerpersonale, det blev restaureret og vinduerne tætnede, så frk. Weiner her kan sidde lunt med skolens regnskaber, og nyt midlertidigt lærerværelse indrettedes i kælderen (tidl. håndgerningslokale). Ved overgang til oliefyr blev kulkælderen disponibel til andet formål. Her indrettedes et også midlertidigt sløjdlokale med plads til tolv bænke – derimod kniber det stærkt med også at have de tilhørende tolv elever derinde. (1. grundregel: træk ikke saven for langt bagud – så ryger albuen ind i væggen.) Den hidtil største og dyreste forandring har været indretningen af et nyt fysiklokale i det rum, som en del årgange vil huske under betegnelsen tegne- og sanglokale. Det kostede kun små 100.000 kr.

Den konstant herskende mangel på alm. klasselokaler søgte vi for et par år siden at råde en lille smule bod på ved at købe en såkaldt pavillon, som er opstillet på den vestre ende af stadion. Muligvis vil man finde den malplaceret, men den gav os et hårdt tiltrængt og samtidig et godt og behageligt klasselokale.

Herudover er der så opsat støbte trapper fra kælder til G.H. og i den østre fløj fra stueetage til 1. sal, gulvet i østre gang er lagt om, og flere følger efter. Klasseværelserne restaureres efterhånden: nye gulve, nye lofter og nye lysforhold, men de gamle lamper med den lange snoede ledning, den flade, mælkehvide kegle og den nøgne pære findes endnu – forhåbentlig kun kort tid.

Endelig er vi kommet et godt stykke vej igennem klasserne med at skifte gamle borde ud med mere tidssvarende. Til glæde for dem, som gerne vil mindes gamle dage, skal dog oplyses, at der endnu findes tre lokaler med de gamle sorte sammenbyggede og mangefold signerede, men vi må nok sige med H. C. Andersen: Skynd jer kom, om føje år – -. Sidste års betydeligste forbedring er vel nok oppudsningen af salen, ligeledes gulv, loft og især belysning.

Ja, så er vi fremme ved 1967. Den 4. januar udbydes 1. afsnit af nybyggeriet i licitation. Den 11. april tager formanden, Kristian Vester, det første spadestik oppe på den lille bakke. Ved en lille ceremoni sættes hermed byggeriet i gang. Vester-Petersen omtalte kort de tre faser (1913 – 1933 – 1967) i skolens udviklingshistorie. Han nævnede enigheden i bestyrelsen og blandt lærerne om nødvendigheden af tilbygningen for at skolen kunne være fuldt tidssvarende og udbragte et trefoldigt leve for Ryomgård Realskole. Frk. Weiner tog som den længst ansatte ved skolen det næste spadestik og skolebestyreren det tredje, idet han udtalte ønsket om, at bygningen må fyldes med unger, liv og ånd. Skolens ringeduks, Anny Tovgaard, og elevforeningens formand medgav arbejdet nuværende og gamle elevers gode ønsker, idet de tog fjerde og femte spadestik. Hr. Munch havde ordet og talte om »det friske topskud, der viser, at træet er sundt«. Hr. Dynesen var til stede. Skolens elever var samlet omkring de gravende.

Herefter overlodes pladsen til håndværkerne, og lad nu dem have arbejdsro – de får nok ikke meget brug for spaden. Vi håber til næste gang at kunne berette om et færdigt første byggeafsnit.

Knud Basse.

Byggeriet skrider rask fremad – næsten planmæssigt. Det er ved at antage form, så vi kan danne os et realistisk billede af, hvordan det kommer til at se ud, som vi indtil nu har søgt at forestille os ud fra tegningerne; og det tegner ikke værst! Det ser faktisk godt ud. Når næste årsskrift udkommer, står første byggeafsnit forhåbentlig færdigt.

I årsskrift 1966 opfordrede K. Vester-Petersen som formand for skolens bestyrelse gamle elever til at indbetale beløb til en byggefond. Opfordringen har givet resultater. Indtil 1. oktober har 44 bidragydere indbetalt 10.743 kr. Indsamlingen fortsæt-

ter. Elevforeningen har 692 medlemmer. Prøv så følgende forholdsregningsstykke: Når 44 medlemmer kan betale . . . o. s. v. Og lad os så se, hvornår vi når det beløb!

Beløb kan indbetales på skolens gironummer 389 13, mærket byggefond.

Efterårsfesten

Festens program var i år en kopi af sidste års: generalforsamling – spisning – dans.

Generalforsamlingen kunne holdes i et klasseværelse, uden at der blev overfyldt. Formanden udtalte til indledning mindeord over foreningens æresmedlem, hr. Holden Dall.

Efter formandens beretning fulgte en drøftelse af efterårsfesternes form i årene fremover. Der var delte meninger om, hvorvidt den nuværende form skulle bibeholdes, eller man atter til indledning skulle prøve med foredrag, film, oplæsning eller anden form for lødig underholdning.

Kontingentet for næste år forhøjedes til 15 kr. efter nogen drøftelse af bl. a. den tanke, om den første – evt. de 5 første – årgange skulle slippe med et mindre kontingent.

Til bestyrelsen nyvalgte overlærer Højholt og Jørgen Pedersen (67), genvalgte John Juul Eriksen og Knud Basse, medens Henning Vester og Finn Lorentzen trak sig tilbage efter eget ønske. Foreningen ønsker her at udtrykke sin hjertelige tak for det udmærkede arbejde, de herrer har udført i deres bestyrelsesperioder.

Revisorerne blev genvalgt som sædvanlig.

— — —

Aftenfesten begyndte med knap 80 deltagere samlet om de festligt pyntede borde. Der blev sunget, talt og snakket som sædvanligt. For 50-års-jubilarene mødte en enkelt repræsentant, medens 40-års-jubilarene stillede med 8 mand (og de

holdt ud, til alle andre var gået!). Desværre var det ikke lykkedes at lokke årgang 1942 frem, og det var synd for dem, for de gik glip af en hyggelig aften. Årgang 57 derimod kunne stille med 20 mand. Der blev ved bordene talt af Mette Skaarup og Søren Sloth Carlsen fra årg. 27, af skolebestyreren og af skolens formand, Kristian Vester.

Efter en kort pause stillede orkestret om fra underholdningsmusik til danserytmer i vekslende »stilarter«, velafpasset til det noget forskelligartede dansepublikum. Alt i alt en god aften.

Skulle der gøres indsigelse herimod, så kun dette: det kan være vanskeligt at påtage sig det praktiske arrangement af serveringen, når tilmeldelserne er så ustabile, som de faktisk er. Det er trods alt ikke et hotelkøkken, der ligger i klasseværelset bag salen. Det er noget utilfredsstillende for den, der påtager sig arrangementet, og som sætter meget ind på at få det hele til at klappe. Tak til fru slagter Nielsen og co. for, at det gik så godt, som det faktisk gjorde.

Det henstilles til medlemmerne ved fremtidige fester at tage tilmeldelser og tilmeldelsesfrist mere alvorligt.

Da generalforsamlingen strakte sig over hele den afsatte tid, nåede bestyrelsen ikke at holde sit konstituerende møde før aftenfesten. Ved »mand og mand imellem«-samtaler i aftenens løb kan den ny bestyrelse dog fastslås at se således ud:

K. Basse Kristensen, formand. Else Olesen, kasserer.

Gertrud Sten Larsen, sekretær. N. A. Højholt, redaktør.

Anna Graversen. John Juul Eriksen. Jørgen Pedersen.

Adresseforandringer, navneforandringer og nyindmeldelser bedes sendt til sekretæren: Åby Bækgårdsvej 10, Åbyhøj, telefon (06) 15 88 55. Foreningens gironummer: 456 78.

Medlemstal pr. 1. oktober: 692.

Og så kan vi godt begynde at tænke på jubilæumshold for 1968, det må blive årgangene: 1918, 1928, 1943 og 1958. Det tager tid at finde »tropperne« frem. Begynd i tide. Skulle andre årgange være interesserede, er vi gerne behjælpelige med de adresser, vi har kendskab til.

Tak for året, der er gået.

Bestyrelsen.

Personalia

Følgende har indgået ægteskab:

Inger Mette Jensen (55) med Bent Mogensen. Lissi Bach (58) med stud. med. Søren Søe. Kirsten Nielsen (58) med speditør Ole Bjørn Andersen. Henny Munk (58) med telefonmontør Flemming Laursen. Laborant Annette Tillebæk med Freddy Bomholt Jørgensen (59). Ulla Godt (60) med snedker Finn Thygesen. Klinikassistent Kirsten Rasmussen med Knud Erik Jensen (61). Karen Pilgaard Jørgensen (61) med maler John Reimers. Inge Søndergaard (61) med Lars Møller Rasmussen (59). Stud. pharm. Bodil Nielsen med Erik Brock (62). Merete Caspersen (62) med John Andersen. Tove Frandsen (62) med Per Kjærsgaard (59). Karen Elisabeth Pedersen med Arne Johansen (62). Kristine Sørensen med Jørgen Holm Pedersen (62). Anne Grethe Schrøder Thomsen (63) med Peder Nielsen. Aase Thomsen (63) med indkøbsassistent Jørgen Justesen. Bente Møller Jensen (63) med tømrer Poul Erik Madsen. Gertrud Rafn (63) med tankforpagter Per Pedersen. Jytte Gaarde (66) med Poul Henning Poulsen (63). Mona Nielsen (66) med kontorassistent Robert Nielsen.

Årets studenter:

Elisabeth la Cour. Tonny Henriksen. Hans Erik Hulvej. Lissy Møller Laursen. Kirsten Quist Pedersen. Kirsten Prebensen. Ole Svane Thestrup. Rasmus Brock. Bjørn F. Jacobsen. Jørgen Jørgensen. Poul Benny Jørgensen. Ruth Elkjær Frandsen. Jens Gerstrøm. Lars Anders Møller. Ole Hougaard Sørensen.

Andre eksaminer:

Axel Andersen (52): psykologisk embedseksamen. Finn Lorentzen (56): lægevidenskabelig embedseksamen. Ole Birch Sørensen (59): maskinmester-eksamen. Henning Primdahl Rasmussen (61): højere handelseksamen. Anne Marie Lüneborg (63): hospitalslaborant. Nina Pedersen (65): hospitalslaborant.

Dødsfald:

Randi Døssing, f. Buch Møller (56). Jens Chr. Legarth (56). Else Hougaard (61). Gurli Hald (63).

Æret være deres minde!

Årsoversigt 1. juni 1966- 31. maj 1967

Indtægter:

Bankbeholdning	1.823,19
Girobeholdning	0,00
Kassebeholdning	98,65
Kontingent + årsskrifter	6.712,00
Renter af bank- og girokonto	26,61
Axel Munchs mindelegat	50,00
	<u>8.710,45</u>

Udgifter:

Gaver, blomster m. v.	139,50
Efterårsfest 1966	800,00
Porto og kontorartikler	1.382,60
Bogtrykker	3.496,39
Annoncer	112,20
Overført til Ryomgaard Bank	300,00
Bankbeholdning	2.072,09
Kassebeholdning	2,65
Girobeholdning	355,02
Axel Munchs mindelegat	50,00
	<u>8.710,45</u>

Status pr. 31. maj 1967

Bankbeholdning	2.072,09
Girobeholdning	355,02
Kassebeholdning	<u>2,65</u>
	<u>2.429,76</u>

Skoffergaarde, den 31. maj 1967. *E. Olesen.*

Revideret:

Foldby, den 26. juni 1967. *J. Jacobsen.*

Randers, den 28. juni 1967. *K. Vester-Petersen.*